

JUSTIS- OG
BEREDSKAPSDEPARTEMENTET
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Deres referanse
22/3066

Vår referanse
22/04544-2

Dato
09.12.2022

Høringsuttalelse – Styrking av forbrukeres rett til å betale med kontanter – endringer i finansavtalelovens regler om betalingsoppgjør

Vi viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev datert 1. september 2022, og vedlagte høringsnotat om styrking av forbrukeres rett til å betale med kontanter.

Datatilsynet støtter forslaget om å styrke forbrukeres rett til å betale med kontanter. Vi vil i det følgende begrunne vårt standpunkt, og komme med enkelte merknader til forslaget.

Retten til personvern som viktig hensyn

I høringsnotatet er hensynet til forbrukere som har et legitimt behov for å betale med kontanter og behovet for kontanter som beredskapssikkerhet, trukket frem som de to viktigste hensynene bak forslaget. Datatilsynet ønsker i denne sammenheng også å trekke frem hensynet til borgernes personvern.

Retten til vern av privatlivet er en grunnleggende menneskerettighet, og denne rettigheten er også grunnlovsfestet. En sentral del av retten til privatliv er retten til vern av den enkeltes personopplysninger.

De aller fleste betalingsløsninger i dagens samfunn genererer elektroniske spor som kan knyttes til betaleren. Det kan være mange legitime årsaker til at en person ønsker å kunne betale uten å etterlate slike spor. I tillegg til informasjon om betalerens identitet og hvilken vare eller tjeneste betalingen gjelder, kan de elektroniske sporene for eksempel avsløre hvor betaleren har befunnet seg på et gitt tidspunkt. Videre kan en sammenstilling av elektroniske spor knyttet til betaling, potensielt avsløre veldig mye om en persons liv.

Kontanter har som kjent flere særlige egenskaper som ikke kan gjenfinnes i dagens digitale alternativer. Fravær av elektroniske spor er en av disse egenskapene. Borgernes rett til å velge å betale med kontanter er derfor et viktig prinsipp for å ivareta den grunnleggende retten til vern av privatlivet.

Dersom denne valgetten skal være reell, er det imidlertid viktig at brukerstedene legger til rette for at kundene faktisk får anledning til å betale med kontanter. Uklarheter knyttet til

tolkningen av gjeldende finansavtalelov § 38, og manglende vilje til kontanthåndtering hos en stor del av næringslivet, har de senere årene ført til en markant økning i antallet brukersteder som ikke lenger godtar kontant betaling. Datatilsynet er derfor enig med departementet i at det både er et behov for å presisere retten til kontant betaling i ny finansavtalelov § 2-1, og et behov for å styrke denne rettigheten.

Merknader til forlaget

Rekkevidden av forskriftshjemmelen

Departementet har bedt høringsinstansene særlig uttale seg om behovet for en forskriftshjemmel med egne regler for kollektivtransporttjenester med buss og bane. Datatilsynet støtter forslaget om en forskriftshjemmel i § 2-1 fjerde ledd. Den foreslåtte hjemmelen fremstår imidlertid ganske snever ved at den er begrenset til kun å gjelde reiser med buss og bane. Datatilsynet antar det også for andre kollektivtransportreiser kan være behov for kontant betaling utenfor fast forretningssted, og vi vil derfor oppfordre til at henvisningen til buss og bane fjernes fra ordlyden i den foreslåtte forskriftshjemmelen.

Gebyr for kontant betaling

Det følger av ny finansavtalelov § 2-4 første ledd at betalingsmottaker kan kreve gebyr for bruk av et bestemt betalingsinstrument eller betalingsmiddel, men at gebyret ikke kan overstige betalingsmottakerens faktiske kostnader ved bruk av det aktuelle betalingsinstrumentet eller betalingsmiddelet. I merknaden til § 2-4 er det presisert at betaling med kontanter er omfattet av bestemmelsen.

I høringsnotatet til forlaget om å styrke forbrukernes rett til å betale med kontanter, påpeker departementet at de næringsdrivende ikke kan gjøre det så tungvint for kunden å betale med kontanter at retten ikke kan sies å være reell. Betydningen av et eventuelt gebyr for betaling av kontanter er imidlertid ikke berørt i høringsnotatet. Datatilsynet er kjent med at en av de viktigste årsakene til at næringsdrivende i stadig større grad nekter å ta imot kontanter, har sammenheng med kostnadene knyttet til kontanthåndtering.

Hva som ligger i begrepet «faktiske kostnader» i § 2-4 er ikke nærmere definert i ny finansavtalelov. Datatilsynet er bekymret for at retten til kontant betaling i realiteten vil bli uthulet dersom vilkåret «faktiske kostnader» i § 2-4 tolkes for vidt. Det er derfor viktig å sikre at eventuelle gebyr ved kontant betaling ikke settes så høyt at kontanter i praksis ikke blir et reelt betalingsalternativ.

Med vennlig hilsen

Jørgen Skorstad
avdelingsdirektør, jus

Miriam Karlsen
juridisk seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer